Türkiye'deki Erken Bizans Dönemi İon Sütun Başlıklarının Tipolojik Özellikleri*

Typological Features of Ionic Capitals at Early Byzantine Period in Türkiye

Erkan KAYA**

Abstract

In this research, which is about the Ionic capitals in Early Byzantine Architecture, the ratios, proportions, forms and the ornamental elements of the Ionic capitals dated to the 4th-6th centuries A.D. are discussed. In addition, the typological features of the ionic capitals and the change they went through were tried to be evaluated. It is seen that the morphological deteriorations of the Ionic capitals mostly belonging to the 4th and 5th centuries A.D. which are determined in Anatolia in general and in Constantinople in our research have increased depending on time. The structures that the Early Byzantine Period Ionic capitals are belong to, which did not survive insitu situation, cannot be determined precisely. However, due to the ratio-proportionality of the Early Byzantine Ionic capitals, it is thought that the capitals were limited to smaller and secondary structures because of their size such as the columned street, stoa, peristyle, monument and gallery floors, which ussalla do not include superstructure elements. It is understood that the ionic capitals thought to have been used in this type of structures have not been produced and used since the 6th century A.D. In order to determine the typological features of the Early Byzantine Period Ionic capitals, which is the main objective of the article, the typological features will be evaluated through the samples selected from among the capitals found in Anatolia and Constantinople.

* Bu araştırma lisansüstü tezden üretilmiştir.

** Arş. Gör. Dr., Uludağ Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü, Bursa–Türkiye, erkankaya@uludag.edu.tr, ORCID: 0000-0001-8235-052X

Giriş

Antik Çağ mimarlığında kullanılan üç temel düzenden biri olan İon Düzeni, M.Ö. 7 – 6. yüzyılda önce Batı Anadolu'da İonia Bölgesi'nde, kısa bir süre sonra Ege Adaları ve M.Ö. 6. yüzyılın başlarında Doğu Yunanistan'da ortaya çıkmıştır.[1] Düzen, kısa bir süre içinde kendine özgü tektonik yapısına ve unsurlarına ulaşmıştır. MÖ. 6. yüzyılda, başta düzene adını veren İonia Bölgesi ve Ege Adaları'nın önemli merkezlerindeki büyük boyutlu tapınaklarda uygulanmış, sonrasında tüm kıta Yunanistan dâhil olmak üzere geniş bir coğrafyaya yayılmıştır. Klasik ve Hellenistik Çağ'da İon Düzeni, bazı eklemelerle yapısal unsurlarının kanonik nitelikler kazandığı görülür. İon Düzeni, tapınaklar başta olmak üzere, stoa, gymnasium, odeon, tiyatro vb. kamu binalarının cephe düzeninde; sütunlu caddelerde, atriumlarda, peristilli avlularda ve anıt heykel kaidelerinde tercih edilmiştir. Antik Çağ Mimarlık Tarihi uzmanları eski Yunan taş mimarlığının temelini ahşap inşa tekniğine dayandırmaktadır.[2] Yunan taş oymacılığının, doğrudan Mısır mimari süslemeciliğinin etkisinden ziyade Yunan ağaç oymacılığının, taş ve mermer malzeme üzerinde uygulanmasıyla geliştiği ileri sürülür.[3] Ahşap oymacılığıyla ve uygulanan tekniklerle de yakından bağlantılı olan düzenin erken evrelerdeki örnekleri parçalar halinde günümüze ulaşmıştır.[4] Bu yüzden, İon Düzeni'nde en erken örneklerin eksiksiz tespit edilmesi mümkün değildir. Doğu kökenli sanat eserlerinin özelliklerinin ağır bastığı Oryantalist Dönem üslûbunun, İon Düzeni'nin süsleme formunda dolaylı etkisi olduğu düşünülebilir.[5] Fakat volüt ve bitkisel süslemelerin mimariye doğrudan aktarıldığı bir örnek

[1] Smith – Plantzos 2012, 153.
[2] Wycherley 2011, 133; Gates 2015, 298.
[3] Tomlinson 2012, 26.
[4] Knell 1988.
[5] Boardman 2005, 77.

yoktur. Eski Mısır Mimarlığı'nda karşımıza çıkan sütun başlıklarının bezenmesinde doğal görünüm vermek amacıyla yapraklar iki yandan sarkıtılmış ve kamışlar boynuz gibi kıvrılmıştır. Bu tip süslemelere sahip başlıklara Asur, Mezopotamya, Babil, Kıbrıs ve Filistin'de rastlanmaktadır. Bazı araştırmacılar, İon sütun başlığının Proto-İonik olarak da anılan Aiol sütun başlığından geliştiğini ileri sürmüştür. İonia'nın kuzeyinde görülen Aiol sütun başlığı, İonia'ya coğrafi olarak yakın bir bölgede üretilmesi bakımından önem taşımaktadır.[6] İon başlığın ön yüzündeki en belirgin öğesi olan volütlerin, Doğu Yunanistan ve Levant Bölgesi'nde Demir Çağı'nın başlarında görülen Aiol başlıklarındaki spiral biçimde içe kıvrılan palmiye yapraklarının bir varyasyonu olduğu düşünülmektedir.[7]

Lydia'lıların M.Ö. 600'de tahrip ettiği Eski Smyrna'da bitirilememiş olan Athena Tapınağı sütun başlığı üzerindeki yaprak motifleri, ileriki tarihlerde İon sütun başlığının echinusu ile özdeşleşecek ion kymationun prototipi olarak dikkat çekmektedir.[8] İon Düzeni'ne arkeolojik veriler bağlamında işaret eden ilk buluntunun, Athena Tapınağı kazılarında bulunan mantar biçimli sütun başlığı olduğu ileri sürülmektedir.[9] İon başlığın öncüsü olarak kabul edilen mantar biçimli bu başlıkta; ayrıntıların işlenişinde önceki sütun başlıklarına göre değişimin izlenmesi, ölçülerin ve formun çeşitlilik kazanması ve sanatçılar tarafından farklı denemelerin yapılması henüz ion sütun başlığının kanonik formuna ulaşmadığını gösterir. Mantar biçimli ion sütun başlığı, bu özellikleri bakımından İon mimarlığının ilk başarılı örneği olarak kabul edilmektedir.[10]

İon düzeni, yayıldığı her coğrafyada yeni yorumlar ve yeniliklerle geliştirilmiş, daha sonraki dönemlerde farklı sonuçlar

[6] Akurgal 2014, 196.
[7] Gates, 2015, 299.
[8] Boardman 2005, 81.
[9] Akurgal 1997, 73.
[10] Akurgal 1997, 74.

doğuran çok sayıda yapıda tercih edilmiştir.[11] Bu dönemde Batı Anadolu'nun orta kısımlarında yerleşmiş olan İonların kuzeyinde Aioller (Lesbos ile Batı Anadolu'nun kuzey kısmında), güneyinde ise Dorlar (Rodos ve Batı Anadolu'nun güney kısmında) yerleşmiş bulunmaktaydı.[12] İonların, Akdeniz uygarlıklarının gelenekleriyle Miken kültüründen itibaren tanışıklığının olması, Dor akınlarıyla İonia Bölgesi'nin Anadolu'dan gelen etkilere açık hale gelmesi ve yerleşim yerlerinin bir bölümünün Sisam ve Sakız Adası gibi Ege adalarında olması Anadolu geleneklerinden kısmen koparak farklı düzenlerin gelişmesine sebep olmuştur.[13] Anadolu topraklarında gelişen düzenin Atina ve İtalya'da yayılması, Anadolu'nun Persler tarafından işgal edilmesinden sonra İonialı sanatçı, usta ve mimarların bu bölgelere göç etmesine bağlanmıştır.[14]

Klasik mimari düzenlerde; düzeni oluşturan mimari unsurların oran, biçim ve bezemelerinde MS 3. yy. – 4. yy.'dan itibaren bozulmaların başladığı gözlemlenmektedir. Bozulma ve özensiz işçilik sonraki yüzyıllarda artarak devam etmiş, MS 5. – 6. yüzyıllara gelindiğinde Korinth Düzeni dışında diğer klasik yapı düzenleri ya tamamen unutulmuş ya da çok az tercih edilmiştir. İon Düzeni'nin tercih edilmesinde, MS 2. yüzyıldan itibaren belirgin bir gerileme olduğu görülmektedir. Düzen, büyük boyutlu anıtsal kamu binalarında giderek daha az tercih edilmiş, genellikle üst yapı elemanlarına yer verilmeyen sütunlu cadde, stoa ve peristyller gibi boyutları itibari ile daha küçük ve ikincil yapılarla sınırlı kalmıştır.

[11] Knell 1988.
[12] Akurgal 2014, 196.
[13] Müller – Vogel 2012, 161.
[14] Akurgal 2014.

MS 4. ve 5. yüzyılda üretilen İon sütun başlıklarında, Roma Dönemi başlıklarında görülen dengeli süsleme unsurları korunamamıştır.[15] Erken Bizans Dönemi'nde İon sütun başlıklarının ön yüzü Roma Dönemi örneklerine oranla daha basitleşmiş, İon Kymationu daha dar olacak biçimde üç, iki ya da tek yumurtalı bir düzenlemeye sahip olmuştur. Bu sadeleşme polster yüzüne de yansımıştır. Geç Dönem İon sütun başlıklarında, İon Kymationu Roma örneklerine oranla daha dar tutulmuştur. Kymationdaki yan yumurtalar ya yarımdır ya da sadece kılıfları işlenmiştir. Geç dönem örneklerinde bazen ara yaprakların ve köşe palmetlerinin işlenmediği görülür.[16]

MS 4. ve 5. yüzyıllara kadar İon Düzeni'nin tercih edildiği yapı türleri muhtemelen değişmeden ama azalarak varlığını sürdürdüğü kabul edilebilir. Düzenin, dönemin Anadolu'daki önemli merkezlerinde arkeolojik kazılarla açığa çıkartılan birkaç yapı ve müzelere dağılmış sınırlı sayıda başlıkla temsil edilmesi, bu gerilemeyi açık şekilde ortaya koymaktadır. 6. yüzyıldan itibaren İon Düzeni ve buna bağlı olarak İon sütun başlıklarının tamamen ortadan kalktığı görülmektedir.[17]

Anadolu genelindeki Antik kentlerde bugüne kadar yapılan arkeolojik kazılarda Erken Bizans Dönemi İon sütun başlıklarının in situ ele geçtiği örneklerin sayısı oldukça sınırlıdır. Benzer durum imparatorluk başkenti Konstantinopolis için de geçerli-

[15] Herrmann 1988, 21.

[16] Bingöl 1980, 46.

[17] Erken Bizans Dönemi İon sütun başlıkları ile 6. yüzyıl itibariyle mimariye giren ve kullanımı Geç Bizans Dönemi'ne kadar devam eden İon-impost başlıklar arasında yakın bir benzerlik vardır. Monolit işlenen ion-impost başlıklar daha büyük programlı ve geniş kemer atılımları gerektiren mimari uygulamalarda tercih edilmektedir. Daha küçük boyutlu mimaride ise Erken Bizans Dönemi'nde kullanılan ion başlıklar yeterli olmaktadır. 6. yüzyıl itibariyle özellikle kiliselerde mimari alan gereksinimi artmıştır. Dolayısıyla 6. yüzyıla kadar kullanımı devam eden ion sütun başlıkları, bu yüzyıldan sonra ihtiyaç doğrultusunda başlık tasarımına bir impost eklenerek kullanılmaya devam edilmiştir. Fakat ion başlığa impostun eklenmesinde birtakım kayıplar da olmuştur. Erken Bizans Dönemi'nin ion sütun başlığı, bu değişimde kanalis çizgisini tamamen kaybetmiş ve oldukça incelen abakus yerini imposta bir geçiş hattı olarak beliren düz profilli bir yüzeye bırakmıştır.

dir. Eski kent alanında bugüne kadar yapılan kazılarda ait olduğu yapıya ve düzene dair fikir verebilecek bir başlık tespit edilmemiştir. İon sütun başlıklarının çoğunun geliş yeri bilinmediğinden ait oldukları yapıların işlevi, düzenin diğer yapısal elemanları ile ilişkisi ve güvenilir tarihlendirme önerileri teklif edebilmek neredeyse imkânsızdır. Bununla birlikte bugüne kadar varlığı bilinmeyen yeni örneklerin taranarak tespit edilmesi ve malzeme, teknik, biçim, oran, süsleme özelliklerinin değerlendirilmesi, Erken Bizans Dönemi İon sütun başlıklarının biçimsel değişim süreçlerini belirleyebilmek ve bir tipoloji oluşturabilmek için izlenebilecek yegâne yöntemdir. Anadolu'da bulunan Erken Bizans Dönemi İon sütun başlıklarının az sayıda olması, MS 4. – 6. yy. arasındaki İon sütun başlıklarının biçimsel gelişiminin takip edilmesini zorlaştırmıştır. Sayının az olmasının yanı sıra tespit edilen İon sütun başlıklarının in situ olmaması da tarihlendirmeyi zorlaştırmıştır.

Bu çalışmada, hakkında yeterli bilgi bulunmayan Erken Bizans Dönemi İon sütun başlıklarının özellikleri Anadolu'da bulunan farklı örnekler üzerinden tanımlanarak bir tipoloji oluşturulacaktır. Tespit edilen Erken Bizans Dönemi İon sütun başlıkları üç ana grupta değerlendirilerek tipolojik bir sınıflandırma yapılmaya çalışılmıştır. Üçüncü ana grubu oluşturan Anadolu ion sütun başlıkları, kendi içinde biçimsel özellikleri dikkate alınarak iki alt grupta ele alınmıştır.

Standart Prokonnesos Üretimi İon Sütun Başlıkları

Antik Çağ'dan itibaren taş ocaklarıyla bilinen Prokonnesos (Marmara Adası)'un kuzey yarısı koyu mavi ya da gri şeritli beyaz mermer kaynağı açısından zengindir. Prokonnesos ocakları MS 1. yüzyılda Roma İmparatoru Tiberius tarafından örgütlü bir devlet kurumu hâline getirilmiştir.[18] Bu sayede, Prokonnesos Adası MS 2. ve 3. yüzyıllarda büyük bir taş ocağı merkezi

[18] Karagianni 2011, 1-7.

hâline gelmiştir. Ada üretimleri; başta İstanbul olmak üzere İtalya, Yunanistan ve Balkanlara, Kuzey Afrika, Ortadoğu ve Kırım'a gemiler aracılığıyla ihraç edilmiştir.[19] MS 2. ve 3. yüzyıllar boyunca Prokonnesos mermer ticareti Karadeniz'in yanı sıra Akdeniz ve Adriyatik'e de ulaşmıştır.[20] İmparator Titus Dönemi'nde, Prokonnesos Adası büyük miktarda mermer başlık sevkiyatı yapmakta ve hatta Lübnan'ın Beyrut, Biblos ve Tyre kentlerine; Libya'nın Leptis Magna kentine ve Küçük Asya'nın güneyindeki Pamphylia Bölgesi'ne de ihraç edilmiştir.[21] Prokonnesos'daki ocakların bir bölümü siparişlere göre özel üretim yapmıştır. Bazı ocaklar sütun üretirken bazıları da sadece sütun başlığı gibi özel üretime odaklanmıştır. Prokonnesos, MS 4. yüzyılda özellikle Konstantinopolis olmak üzere birçok kente sipariş hazırlayan bir merkez konumuna gelmiştir. Başkent Konstantinopolis'teki Erken Bizans Dönemi yapılarında ağırlıklı olarak standart Prokonnesos üretimi mimari öğeler kullanılmıştır.[22] Prokonnesos üretimi İon sütun başlıklarının sayısal olarak en fazla örnekle temsil edildiği echinusu tek yumurtalı başlıklar, Prokonnesos'un standart üretimlerini yansıtan başlıklardır. Bu başlıklarda, abakus tablasının düşey kenarları bezemesiz iken, kanalis yerine echinusun 1 - 1,5 cm.'lik bir eğimle doğrudan abakus kenarlarına bağlandığı ince bir profil görülür. İon kymationunda tek yumurtanın iki yanında volüt kanallarından uzanan köşe palmetleri "kalp/yürek yaprak" formuna dönüşmüş ve bu yapraklardan çıkan iki filiz kıvrımı echinus yüzeyini doldurmuştur. Merkezde kabartma bir kılıf içinde yer alan ovoid formlu yumurtalar genelde sırtsız ve yarım yumurta biçiminde işlenmiştir. Prokonnesos'un bazı standart tip örneklerinde tek yumurta ile köşe palmeti arasında dil veya ok ucu biçimli ara yaprakların işlendiği örnekler de görülmektedir.

[19] Betsch 1977, 14-17.
[20] Karagianni 2011, 1-7.
[21] Pensabene 1998, 328.
[22] Alp – Kaya 2022.

Başlıklarda, yarım palmetlerin yalınlaştırılmış hali olan ve "Yürek yaprak" olarak adlandırılan bezemeler Prokonnesos tipi başlıkların tipik özelliğidir. Bu bezemeler çoğunlukla volüt kökünde sonlanmakta, filiz kıvrımları bazı örneklerde yumurtaya değmekte bazılarında ise değmemektedir. Ayrıca, filizlerin kıvrılma yönlerinde standart bir uygulama yoktur. Bazı başlıklarda astragale doğru (Levha 1: 1-3) bazı başlıklarda ise abacusa doğru (Levha 1: 4-8) yönelmektedir. Echinus altta düz bir astragalle son bulur. Astragal ise echinusun devamı görünümünde düz bir bant (Levha 1: 1-5) ya da bazılarında olduğu gibi ikili bant (Levha 1: 9-16) bulunur. Volütler, düz yüzeyli şevlendirilmiş sırtsız kanallar biçimindedir (Levha 1: 1-2-4-6). Prokonnesos tipinin standart örneklerinde, volüt dönüşlerinde standart bir uygulamanın olmadığı, bir başlığın ön yüzlerinin farklı biçimlerde işlendiği görülmektedir. Standart Prokonnesos tipinde volüt gözleri çoğunlukla dışa taşkın işlenir. Bu özellik volüt kanallarının sığ işlendiği örneklerde görülmez. Standart Prokonnesos üretimi başlıklarda, genellikle volüt gözleri echinus alt çizgisinin üstünde yer alır ve süsleme öğeleri alçak kabartma ile yapılmıştır. Standart Prokonnesos üretimi sütun başlıklarının polsterleri genellikle basit saz yapraklarıyla bezenmiştir. Ana damarları vurgulanmayan yapraklar ve aralarında görünen yaprak uçları diplerinden basit kazıma bir balteus bandıyla demet yapılmıştır. Polsterde yaprak konturunun kesintiye uğramadan devam etmesi tüm yüzeyin dolu görünmesine neden olmaktadır. Yaprakların istiflenmesinde; ortadaki tam saz yaprağının alt ve üstünde yarım saz yaprakları, iki yarım saz yaprağı veya iki tam saz yaprağı biçiminde üç varyasyon görülmektedir.

Geç Antik Çağ Prokonnesos üretimi strandart tip başlıkların genel özellikleri;

1. Ön yüzde, echinusa göre kısa tutulmuş ince abakus yer alır.
2. Kanalis çizgisi düz bir hat şeklindedir.
3. Echinusta ovoid formlu tek yumurta işlenmiştir.
4. Echinusta ara yapraklara yer verilmemiştir.
5. Echinus köşelerindeki kalp biçimli yapraklardan yumurtaya doğru uzanan ikili dal ve filiz kıvrımı yer alır.
6. Bazı örneklerde, echinustaki yumurta ile filiz kıvrımı arasında ok ucu biçimli ara yaprak yer alır.
7. Volüt gözü, echinus alt hizasından yukarıda yer alır. Bu yüzden sütunu kavrayan bir başlık gibi algılanmaz.
8. Volüt turları hafifçe şevlendirilmiş düz kanallıdır ve volüt seti işlenmemiştir.
9. Genelde iki merkezli çizilen volüt turları sayısı fazladır. Zaman zaman aynı başlıkta bile volüt tur sayıları farklılıklar gösterebilir.
10. Polster, uzun ve basit saz yapraklı bir dekorasyona sahiptir.
11. Saz yapraklarının ortasında ana damar yoktur.
12. Roma Dönemi'ne kıyasla işçilik kalitesi daha düşüktür.
13. Büyük çoğunluğunun abakusu ölçüleri bakımından kare formludur.

Konstantinopolis / Prokonnesos Üretimi İon Sütun Başlıkları

İkinci grubu oluşturan Konstantinopolis/Prokonnesos üretimi İon sütun başlıkları, standart Prokonnesos üretimi başlıklardan boyut, oran, süsleme ve işçilik açısından belirgin farklılıklarla ayrılmaktadır. Prokonnesos mermerine kaba işçiliğinin bazen Prokonnesos'ta; son işçiliklerin ise Konstantinopolis'te yapılarak İon başlığın son hâline getirilmesi sebebiyle bu gurup Konstantinopolis / Prokonnesos üretimi İon sütun

başlıkları olarak adlandırılmıştır. Standart Prokonnesos üretimlerine göre bozulmaların daha fazla görüldüğü ikinci grupta incelenen başlıklar, standart Prokonnesos üretimlerinin aksine daha dikdörtgen formludur (Levha 1: 3-8-10-16. Levha 2: 17-19). Başlığın dikdörtgen form kazanması ön yüzde belirgin bir genişlemeye neden olmuştur. Standart Prokonnesos üretimlerinde volütler echinus hizasından bir birim aşağıya çekilmişken, bu grup başlıklarda echinusun volütlerle aynı hizada sonlanması dikkat çeken bir özelliktir. Konstantinopolis/Prokonnesos üretimi İon sütun başlıklarının tarihlendirilmesi konusunda elde yeterli veri yoktur. Müzelerde dağınık halde bulunan başlıklar hakkında sınırlı veri olduğu için stilistik ve oran özelliklerine göre değerlendirildiğinde, Standart Prokonnesos üretimi en erken başlıklarla çağdaş ya da daha sonraki yüzyıllara yani MS 5. – 6. yüzyıllara tarihlendirilmesi kabul edilebilir. Başlıkların tamamı Prokonnesos mermerinden üretilmiştir. Prokonnesos atölyelerinde veya Konstantinopolis'te farklı atölyelerce işlendiği ileri sürülebilir. Bu gruptaki bazı başlıklar tek yumurtalı köşe palmetli echinuslarıyla Prokonnesos standart üretimlerine benzer süsleme izleri taşır (Levha 1: 3-8-13). Prokonnesos standart üretimlerinde kavisli belirgin echinus, Prokonnesos/Konstantinopolis örneklerinde de kısmen sürdürülmüştür. Ancak bazı örneklerde echinusun bozulmalara uğradığı ve kavisli olmadığı görülür. Örneklerin çoğunda volüt tur sayısı artmıştır (Levha 1: 3-14. Levha 2: 17-18). Başlık oranları, Prokonnesos standart üretimlerine kıyasla daha fazla bozulmuştur. Geniş ve kısa echinus, kılıflı yumurtalar ve dil biçimli ara yaprakların bozulmasıyla standart Prokonnesos üretimlerinden uzaklaşılmıştır. Volüt turunun dönüş yönünde dışa doğru yükseltilerek işlenmesi M. S. 4. – 5. yüzyıl örneklerinde yaygındır (Levha 1: 5-7). Konstantinopolis/Prokonnesos örneklerinin bir kısmında bu özellik görülmektedir. Örneklerin çoğunda standart Prokonnesos üretimlerindeki polster süslemesi tekrar edilmiştir. Bazı örneklerde polsterlerin sade ve balteus

bandlı işlenimleri standart Prokonnesos üretimlerinden uzaklaşmaya işaret eder (Levha 1: 15). Prokonnesos/Konstantinopolis örneklerinin polsterlerinde yer alan sivri uçlu yapraklar polsterin daralmasıyla daha dar ve uzun işlenmiştir (Levha 1: 12. Levha 2: 16). Anadolu'da, Konstantinopolis ve Prokonnesos tipi İon sütun başlıklarında sık sık görülen stilize yapraklı polster dekorasyonu ve doğu etkili görünüm muhtemelen MS 3. yüzyıl sonlarına ya da MS 4. yüzyıla işaret etmektedir.[23] Prokonnesos ve Konstantinopolis üretimi başlıkların polsterlerinde akanthus yaprağı ve palmetler hiçbir zaman kullanılmamıştır. M. S. Geç 4. yüzyılda inşa edilen Theodosius Forumu'ndaki bir yapıya ait olduğu düşünülen örneğe benzerliği (Levha 1: 11), bu grup örneklerinin bir kısmını 4. yüzyıl sonları 5. yüzyıl başlarına tarihlememize de imkân sağlamaktadır.

Konstantinopolis/Prokonnesos üretimi İon sütun başlıklarında echinusun oldukça daraldığı ve volütlerin irileştiği örneklerde (Levha 1: 3, Levha 2: 18-19), echinus ile volütlerin eşit yükseklikte yapılması başlık görünümünü değiştirmiştir. Az sayıda örnekle temsil edilen bu örneklerin MS 6. yüzyıl gibi daha geç bir tarihe atfedilmesi uygundur. İn situ örneklerin olmaması tarihlendirmeyi zorlaştırmıştır. Başlıkların bir kısmı, J. J. Herrmann tarafından yayınlanan St. Stefano Rotondu'ndaki İon sütun başlıkları ile benzerlikleri bakımından, yapının inşa tarihi olan MS 468 – 483 tarihlerine yakın bir zamana tarihlendirilebilir. Biçimsel olarak daha farklı olan ön yüzü dar ve kısa; geniş echinuslu ve dikdörtgen formlu örnekler için MS geç 4. yüzyıl erken 5. yüzyıl tarihleri önerilmiştir. Daha önce Herrmann tarafından yayınlanmış bir grup örnekle benzerlikler taşıyan bu başlıklar, Taşoz/Aliki üretimlerinin başta İtalya olmak üzere Ege Bölgesi'ne ihraç edilen başlıklardan etkilenmiştir. İtalya genelinde Prokonnesos üretimi İon sütun başlığı sayısı Taşoz/Aliki'ye oranla yok denecek kadar azdır.

[23] Mentzos – Barbin – Herrmann 2002, 318.

Konstantinopolis / Prokonnesos üretimi ion sütun başlıklarının genel özellikleri;

1. Standart Prokonnesos üretimlerine göre bozulmalar daha fazladır.
2. Standart Prokonnesos üretimlerinin aksine daha dikdörtgen formludur.
3. Ön yüzde belirgin bir genişlemeye gözlenir.
4. Echinus volütlerle aynı hizada sonlanır.
5. Prokonnesos mermerinden üretilmiştir.
6. Prokonnesos atölyelerinde veya Konstantinopolis'te farklı atölyelerce işlenmiştir.
7. Tek yumurtalı köşe palmetli echinuslarıyla Prokonnesos standart üretimlerine benzer süsleme izleri taşır.
8. Kavisli belirgin echinus formu kısmen korunmuştur.
9. Az sayıda örnekte echinusun bozulmalara uğradığı ve kavisli olmadığı görülür.
10. Volüt tur sayısı artmıştır.
11. Başlık oranları, Prokonnesos standart üretimlerine kıyasla daha fazla bozulmuştur.
12. Geniş ve kısa echinus, kılıflı yumurtalar ve dil biçimli ara yapraklar bozulmuştur.
13. Volütler, genellikle volüt turunun dönüş yönünde dışa doğru yükseltilmiştir.
14. Standart Prokonnesos üretimlerindeki polster süslemesi tekrar edilmiştir.
15. Polsterler, sade ve balteus bandlı işlenimleriyle standart Prokonnesos üretimlerinden uzaklaşmıştır.
16. Polsterde yer alan sivri uçlu yapraklar polsterin daralmasıyla daha dar ve uzun işlenmiştir.
17. Anadolu'da, Konstantinopolis ve Prokonnesos tipi İon sütun başlıklarında sık sık görülen stilize yapraklı polster dekorasyonu ve doğu etkili görünüm varlığını sürdürür.
18. Polsterde akanthus yaprağı ve palmetler hiçbir zaman kullanılmamıştır.

Anadolu İon Sütun Başlıkları

Sinop, Tokat, Kocaeli, Antalya ve Amasra Arkeoloji Müzeleri'nde tespit edilen İon sütun başlıkları ve karşılaştırma örnekleri olarak kullanılan Aphrodisias ve Side Arkeoloji Müzeleri'nde sergilenen örnekler, bu alt başlıkta ele alınmıştır. Başlıkların birbirinden farklı merkezlerde bulunan müzelerde yer alması ve farklı boyut, oran ve stilistik özellikler yansıtması nedeniyle tipolojik bir sınıflamaya gidilememesi "Anadolu İon Sütun Başlıkları" adı altında değerlendirmemizi zorunlu kılmıştır. Ancak bu çeşitliliğe ve farklı kentlerde olmalarına rağmen kendi aralarında benzer süsleme unsurlarını da taşıyan örnekler söz konusudur. Bu guruptaki başlıklar, Prokonnesos ve Konstantinopolis örnekleri dışında kalan ve Anadolu'daki diğer örnekleri temsil eden bir gruptur. Anadolu ion sütun başlıkları görünüm, işçilik, süsleme ve oranlar açısından iki gruba ayrılmıştır.

İlk grup, volütlerin birbirine yaklaşmasıyla echinusun daraldığı kare formlu örneklerden oluşmaktadır (Levha 2: 20-26. Levha 3: 27-28). Bu grupta abakus; kısa, dar ve düz profillidir. Echinus süslemelerinde, tek ya da üç yumurtalı ve ok ucu biçimli ara yaprakların yer alır. Ayrıca echinus merkezinde bir Haç yerleştirilen ya da echinus yüzeyi boş bırakılan örnekler de bulunmaktadır. Bu başlıklarda bozulmalar ve süslemedeki değişiklikler fazlasıyla artmıştır. Başlıkların echinusları volüt alt hizasına kadar çekilmiştir. Volüt boyutlarının artması echinusun dar ve yüksek görünmesine sebep oluştur. İrileşen volütlerin tur sayısı artmıştır. Daralan echinusta standart süsleme öğeleri için yeterli alanın kalmaması ya süslemelerin oranlarının küçülmesine ya da yeni süsleme unsurlarının ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Dolayısıyla bu örneklerde; asimetrik yumurtalar, farklı boyutlarda köşe palmetleri, bozulmuş ara yapraklar ya da farklı motiflere yer verilmiştir. Polster süslenmesinde de tek bir şemadan bahsetmek imkânsızdır. Başlıklar kendi içinde değerlendirildiğinde, ön yüzdeki farklı biçimleniş

polster yüzündekine göre daha fazladır. Bu grupta polster süslemeleri dört farklı biçimdedir. Bunlar; süslemesiz ve balteus bantlı polsterler, süslemesiz ve balteus bantsız polsterler, sivri uçlu stilize yaprak süslemeli polsterler ve çeşitli bitkisel süslemeli polsterler olarak belirlenmiştir.

İkinci grup; volütlerin birbirinden uzaklaştığı, geniş ve kısa echinuslu ve dikdörtgen formlu başlıklardan oluşur (Levha 3: 29-36). Ön yüzün alışılmışın dışında genişlemesi, iki yana çekilen volütlerin daha da küçülmesine neden olmuştur. İri volütlü, dar echinuslu örneklerle kıyaslandığında; geniş echinuslu başlıklar sayıca daha fazla örnekle temsil edilmektedir. Dar echinuslu ve başlık boyutlarına göre iri volütlü düzensiz süslemeli başlıklar, bu özellikleri dikkate alınarak MS 5. yüzyıl sonu 6. yüzyıl başlarına tarihlendirilmiştir.

İkinci gruptaki dikdörtgen formlu başlıklar, 6. yüzyılın başlarında, yerini dar echinuslu ve birbirine yakın iri volütlü başlıklara bırakmıştır. Burdur Müzesi'nde bulunan örnekte olduğu gibi (Levha 3: 28), öncelikle volüt ve echinus olmak üzere süsleme unsurlarının biçim ve oranlarında bozulmalar artmıştır. Volütlerin iri olması başlığın genel görünümünde volütlerin dikkat çekmesine neden olmuştur. Daralan echinus yukarı çekilmiştir. Bilinenin dışında dikkat çeken bu stilistik değişimlerden faydalanarak O. Bingöl, başlığı MS 4-5. yüzyıla tarihlendirmiştir.[24] Ön yüzdeki bozulmaların arttığını vurgulayan A. O. Alp, daha zengin ve özenli işçiliğe sahip polster süslemesine dayanarak daha dar bir tarih aralığına yani MS 5. yüzyıla tarihlendirilmesinin mümkün olduğunu belirtir.[25] Echinusun volüt alt sınırına uzatılması, MS 5. yüzyıl sonu MS 6. yüzyıl başlarında karşılaşılan bir özelliktir. Bazı başlıkların sütun üst bölümüyle birlikte yapılması, başlık ayrıntılarında farklı uygulamalara yol

[24] Bingöl 1980, 39-40, Kat. No: 84, Taf. 20.
[25] Alp 2013, 67.

açmıştır. Kütlesel görünümlü başlıklarda öne çıkan çok tur dönüşlü iri volütler, sütun üst bölümüyle birlikte yapılan başlıklarda uygulanmaya devam etmiştir. Polster biçimlenişinde, balteus bandı olmasına rağmen polster merkezinde bir daralmanın olmadığı üçlü yatay saz yapraklarının bu örneklerde dar işlenmesi daha erken örneklerden ayrılan bir görünümdür. İstanbul Arkeoloji Müzesi'ndeki Erken Bizans Dönemi İon sütun başlıklarıyla süsleme ayrıntılarında benzerlikler taşıyan bu başlıkların münferit örnekler olması, farklı özellikler taşımasına ve gruplandırılmasında zorluklara neden olmuştur.

Bahsedilen bu örneklerin yanı sıra, Aphrodisias Antik Kenti Peristilli Geç Antik Çağ Konutu'ndaki İon sütun başlıkları (Levha 4); kare formludur. Bu örneklerde abakus dar ve kısadır. Başlık oranlarına göre iri volütler geniş kanallıdır. Bazı örneklerde 2, bazılarında 2 ½ tur dönen volütleri, volüt kanalı volüt gözünde ince başlayıp dönüş yönünde genişlemektedir. Volüt kanalının işlenişi bakımından Konstantinopolis ve Prokonnesos örneklerinden farklılık gösterir.

Ayrıca Side Arkeoloji Müzesi'nde sergilenen başlıklar (Levha 5), Geç Antik Çağ örnekleri arasında zengin polster süslemelerine sahip örneklerdir. Bu örnekler polster işlenişinin zenginliği bakımından Geç Roma örneklerinin görünümünü taklit etmektedir. Ancak ön yüzde, Erken Bizans Dönemi'ndeki bozulmalar da rahatlıkla takip edilebilir. Side Arkeoloji Müzesi'nde sergilenen Erken Bizans İon sütun başlıkları, süsleme ve biçim bakımından kendi içinde farklı örneklerdir. Abakus biçimlenişi dört örnekte (Levha 5: 1-2-3-4) yüksek, iki örnekte (Levha 5: 4-6) dar ve kısadır. Bu başlıklardan sadece bir örnekte (Levha 5: 5) abakus, ön yüz genişliğindedir. Echinus bir örnekte yumurtasız (Levha 5: 5), dört örnekte tek yumurtalı (Levha 5: 1-2-4-5), iki örnekte (Levha 5: 3-6) üç yumurtalıdır. Bu başlıkların ikisinde (Levha 5: 1-3), İon Kymationu volütlerin arasında aşağıya çekilerek abakus ile arasındaki alan boş bırakılmıştır. Örneklerden birinde (Levha 5: 3), volüt bitimine ikili köşe palmeti

işlenmiştir. Bu başlığın echinusunda merkeze yerleştirilen kılıflı yumurtanın yanlarına kılıfsız iki yumurta işlenmiştir. Yumurtaların arasında ok ucu biçimli ara yapraklar yer alır. Side Arkeoloji Müzesi'nde bulunan örneklerden sadece biri (Levha 5: 4) hariç, diğerlerinin volütleri alışılageldiği gibi içe eğimli işlenmiş ve volütler dönüş yönünde dışa doğru yükselmiştir.

Benzer özellikler taşıyan ve Antalya Arkeoloji Müzesi'nde sergilenen örnek (Levha 3: 30), ok ucu biçimli ara yaprakların uçlarının abakusa yönelmesi ve iri volütlerin ön yüz oranlarına aykırı olması gibi erken örneklerin tipik özelliklerini taşır.

Sonuç

Standart Prokonnesos üretimi ion sütun başlıklarının özelliklerini İstanbul Arkeoloji Müzesi'ndeki 6 örnekte takip edebiliriz. Prokonnesos mermer ocaklarında başlıkların çeşitli işleniş aşamalarında bulunması, Prokonnesos örneklerinin tarihlendirilmesini sağlamıştır. İstanbul ve Sinop Arkeoloji Müzeleri'ndeki yarım işli başlıkların, Prokonnesos üretimi yarım işli başlıklarla oran ve işleniş bakımından benzerliği, bu örnekleri Roma İmparatorluk Dönemi üretimlerine yaklaştırmıştır. Araştırmamızda tespit edilen Prokonnesos üretimi İon sütun başlıklarının, standart ölçülerle ve başlıkların genel özellikleriyle karşılaştırılması üretim yeri ve tarihinin belirlenmesine katkı sağlamıştır. Başlıkların işçilik kalitesi Roma Dönemi ile kıyaslandığında hem daha kötüdür hem de titiz bir bezeme işçiliği görülmez. MS 2. yüzyıl ve sonrasında takip edilebilen bozulmalar, MS 6. yüzyıla kadar artarak devam etmiştir.

Konstantinopolis/Prokonnesos üretimi ion sütun başlıkları, standart Prokonnesos üretimi başlıklardan boyut, oran, süsleme ve işçilik açısından belirgin farklılıklarla ayrılmaktadır. İlk gruba göre bozulmaların daha fazla görüldüğü ikinci gruptaki başlıklar, standart Prokonnesos üretimlerinin aksine dikdörtgen formludur. Başlığın dikdörtgen form kazanması ön yüzde

belirgin bir genişlemeye neden olmuştur. Konstantinopolis/Prokonnesos üretimi İon sütun başlıklarının tarihlendirilmesi için elde yeterli veri yoktur. Müzelerde dağınık halde bulunan başlıklar hakkında yeterli veri olmadığı için stilistik ve oran özelliklerine göre değerlendirilerek, Standart Prokonnesos üretimi en erken başlıklarla çağdaş ya da MS 5. – 6. yüzyıllara tarihlendirilebileceği kabul edilebilir. Konstantinopolis/Prokonnesos üretimi İon sütun başlıklarının tamamı Prokonnesos mermerinden üretilmiştir. Ancak Prokonnesos atölyelerinde veya Konstantinopolis'te farklı atölyelerce üretildiği ileri sürülebilir. Başlık oranları, Prokonnesos standart üretimlerine kıyasla daha fazla bozulmuştur. Geniş ve kısa echinus, kılıflı yumurtalar ve dil biçimli ara yaprakların bozulmasıyla standart Prokonnesos üretimlerinden uzaklaşılmıştır. Volüt turunun dönüş yönünde dışa doğru yükseltilerek işlenmesi M. S. 4. – 5. yüzyıl örneklerinde yaygındır. Konstantinopolis/Prokonnesos örneklerinin bir kısmında bu özellik görülmektedir. Prokonnesos/Konstantinopolis örneklerinin polsterlerinde yer alan sivri uçlu yapraklar polsterin daralmasıyla daha dar ve uzun işlenmiştir. M. S. Geç 4. yüzyılda inşa edilen Theodosius Forumu'ndaki bir yapıya ait olduğu düşünülen örneğe benzerliği, bu grup örneklerinin bir kısmını 4. yüzyıl sonları 5. yüzyıl başlarına tarihlememize imkân sağlamaktadır. Echinusun daraldığı ve volütlerin irileştiği örneklerde, echinus ile volütlerin eşit yükseklikte yapılması başlık görünümünü değiştirmiştir. Az sayıda örnekle temsil edilen bu örneklerin MS 6. yüzyıl gibi daha geç bir tarihe atfedilmesi uygundur. İn situ örneklerin olmaması tarihlendirme konusunu zorlaştırmıştır. Biçimsel olarak daha farklı olan ön yüzü dar ve kısa; echinusu geniş ve dikdörtgen formlu örnekler için MS geç 4. yy. erken 5. yy. tarihleri önerilmiştir. Daha önce Herrmann'ın yayınladığı bir grup örnekle benzerlikler taşıyan bu başlıklar, Taşoz-Aliki üretimle-

rinin başta İtalya olmak üzere Ege Bölgesi'ne ihraç edilen başlıklardan etkilenmiştir. İtalya genelinde Prokonnesos üretimi İon sütun başlığı sayısı Aliki'ye oranla yok denecek kadar azdır.

Anadolu ion sütun başlıkları, bir grup başlığın birbirinden farklı merkezlerde bulunan müzelerde yer alması ve farklı boyut, oran ve stilistik özellikler yansıtması nedeniyle tipolojik bir sınıflamaya gidilememesi "Anadolu İon Sütun Başlıkları" başlığı altında değerlendirmemizi zorunlu kılmıştır. Anadolu ion sütun başlıkları iki grupta değerlendirilmiştir.

I. Grup: Volütleri Yanlara Çekilmiş Geniş Echinuslu Başlıklar değerlendirildiğinde, volütlerin birbirine yaklaşmasıyla echinusun daraldığı kare formlu örnekler görülmüştür. Abakus; kısa, dar ve düz profillidir. Echinus süslemelerinde, tek ya da üç yumurtalı ve ok ucu biçimli ara yapraklar yer alır. Ayrıca echinus merkezinde bir haç'ın yerleştirildiği ya da echinus yüzeyinin boş bırakıldığı örnekler de bulunmaktadır. Bu başlıklarda bozulmalar ve süslemeki değişiklikler fazlasıyla artmıştır. Bu başlıkların echinusları volüt alt hizasına kadar çekilmiştir. Volüt boyutlarının artması echinusun dar ve yüksek görünmesine sebep oluştur. İrileşen volütlerin tur sayısı artmıştır. Daralan echinusta standart süsleme öğeleri için yeterli alanın kalmaması ya süslemelerin oranlarının küçülmesine ya da yeni süsleme unsurlarının ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Bu yüzden; asimetrik yumurtalar, farklı boyutlarda köşe palmetleri, bozulmuş ara yapraklar ya da farklı motiflere yer verilmiştir. Polster süslenmesinde de tek bir şemadan bahsetmek imkânsızdır. Başlıklar kendi içinde değerlendirildiğinde, ön yüzdeki farklı biçimleniş polster yüzündekine göre daha fazladır. Bu grupta polster süslemeleri dört farklı biçimdedir. Bunlar; süslemesiz ve balteus bantsız, süslemesiz ve balteus bantlı polsterler, sivri uçlu stilize yaprak süslemeli polsterler ve çeşitli bitkisel süslemeli polsterler olarak belirlenmiştir.

II. Grup: Volütleri abakus sınırı altına çekilmiş dar echinuslu başlıklar, volütlerin birbirinden uzaklaştığı, geniş ve kısa echinuslu ve dikdörtgen formlu başlıklardan oluşur. Ön yüzün alışılmışın dışında genişlemesi, iki yana çekilen volütlerin daha da küçülmesine neden olmuştur. İri volütlü, dar echinuslu örneklere göre; geniş echinuslu başlıklar sayıca daha fazla örnekle temsil edilmektedir. Dar echinuslu ve başlık boyutlarına göre iri volütlü düzensiz süslemeli başlıklar, bu özellikleri dikkate alınarak MS 5. yy. sonu MS 6. yy. başlarına tarihlendirilmiştir. Volütlerin birbirinden uzaklaşmasıyla genişleyen echinus ve küçülen volütlere sahip dikdörtgen formlu başlıklar, MS 5. yüzyıl sonu MS 6. yüzyılın başlarında, yerini dar echinuslu ve birbirine yakın iri volütlü başlıklara bırakmıştır. Süsleme unsurlarının biçim ve oranlarında bozulmalar artmıştır. Volütlerin iri olması başlığın genel görünümünde volütlerin dikkat çekmesine neden olmuştur. Daralan echinus yukarı çekilmiştir.

MS 3. – 4. yüzyıl itibariyle İon düzeninde en belirgin mimari öğe olarak nitelendirilebilecek İon sütun başlıklarının boyutları küçülmüş; echinus ve volütler gibi süsleme unsurlarında standart düzenden oldukça uzaklaşılmıştır. Araştırmamızda tespit edilen örneklerin az sayıda olması, başlıkların tarihlendirilmesine dair görüşlerimizin az sayıdaki yayınlanmış örneğin biçimsel ve oransal ilişkilerinin karşılaştırılmasına dayanmasına neden olmuştur.

Kaynakça

Akurgal, E. 1997. Eski İzmir I, yerleşme katları ve Athena Tapınağı. Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Akurgal, E. 2014. Anadolu Uygarlıkları. Ankara: Phoenix Yayınları.

Alp, A. O. 2013. "Burdur Arkeoloji Müzesi'nden Geç Roma-Erken Bizans Dönemi'ne Ait Üç İon Sütun Başlığı." K. Levent Zoroğlu'na Armağan, Ed. M. Tekocak, 63-71. Antalya: Suna – İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü.

Alp, A. O., & Kaya, E. 2022. "İstanbul Arkeoloji Müzesinden Geç Roma-Erken Bizans Dönemine Ait Bir Grup İon Sütun Başlığı." Anadolu'da Bir Çınar Prof. Dr. M. Erol Altınsapan 60. Yaş Armağanı, Ed. B. Y. Olcay Uçkan, 59-76. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Betsch, W. E. 1977. The history, production and distribution of the Late Antique capital in Constantinople. Pennsylvania: University of Pennsylvania.

Beykan, M. 2004. "Prokonnesos'ta bulunan İon sütun başlıkları yerel mermer ocaklarında biçimlendirilmesi ve ihracatı." Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Bingöl, O. 1980. Das Ionische Normalkapitell in Hellenistischer und Römischer zeit in Kleinasien. Tübingen: Werlag Ernst Wasmuth.

Boardman, J. 2005. Yunan sanatı. İstanbul: Homer Kitabevi.

Gates, C. 2015. Antik kentler antik yakındoğu, Mısır, Yunan ve Roma'da kentsel yaşamın arkeolojisi, Çev. B. Cezar. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.

Herrmann, J. J. 1988. The Ionic Capital in Late Antique Rome. Roma: Giorgio Bretschneider.

Karagianni, A. 2011. "The harbour of Proconnesus in Greco-Roman and Early Byzantine times: The Marble Trade, a source of Financial and Cultural Development." XVII. Annual Meeting of European Association of Archaeologists, 1-7.

Knell, H. 1988. Architektur der Griechen: Grundzüge. Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft.

Mentzos, A., Barbin, V., & Herrmann, J. 2002. "Cathodoluminescence and isotopic analysis of Roman and Early Byzantine architectural decoration in the Rotunda Museum." Asmosia V:316-327.

Müller, W., & Vogel, G. 2012. Mimarlık atlası I, Çev. D. Tuna. İstanbul: Yem Yayın.

Pensabene, P. 1998. "Inscribed architectural elements from Prokonnesos in Durazzo, Tartous, Clician Aphrodisias and Caesarea." Asmosia: Interdisciplinary studies on ancient stone (5).

Puchstein, O. 1907. Die Ionische Säule. Leipzig: J. C. Hinrichs'sehe Buchhandlung.

Smith, T., & Plantzos, D. 2012. A Companion to Greek Art I. United States: Wiley-Blackwell Publishing.

Tomlinson, R. A. 2012. Yunan mimarlığı, Çev. R. Akbulut. İstanbul: Homer Kitabevi.

Wycherley, R. E. 2011. Antik Çağ'da kentler nasıl kuruldu? Çev. N. Nirven, & N. Başgelen. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınarı.

Figür ve Ölçü Listesi						
Kat. No	**Bulunduğu Yer**	**Başlık Genişliği**	**Polster Genişliği**	**Yükseklik**	**Çap**	**Abakus**
Levha 1: 1	İstanbul Arkeoloji Müzesi	47	40	19	40	40x40
Levha 1: 2	İstanbul Arkeoloji Müzesi	42	39	16	37	37x37
Levha 1: 3	İstanbul Arkeoloji Müzesi	-	-	-	-	-
Levha 1: 4	İstanbul Arkeoloji Müzesi	54	46	18	50	48,5x49
Levha 1: 5	İstanbul Arkeoloji Müzesi	-	-	-	-	-
Levha 1: 6	İstanbul Arkeoloji Müzesi	41	37	14	35	38x38
Levha 1: 7	İstanbul Arkeoloji Müzesi	40	39	11	30	32x30
Levha 1: 8	İstanbul Arkeoloji Müzesi	-	-	-	-	-
Levha 1: 9	İstanbul Arkeoloji Müzesi	44	38	10	36	45x42
Levha 1: 10	İstanbul Arkeoloji Müzesi	35	21	12	25	32x21
Levha 1: 11	İstanbul Theodosius Forumundaki başlık	-	-	-	-	-
Levha 1: 12	İstanbul Arkeoloji Müzesi	41	49	15	44	42x49
Levha 1: 13	İstanbul Arkeoloji Müzesi	34	29	11	27	30x30
Levha 1: 14	İstanbul Arkeoloji Müzesi	45	33	12	30	33x33
Levha 1: 15	İstanbul Arkeoloji Müzesi	47	36	13	36	44x36
Levha 2: 16	İstanbul Arkeoloji Müzesi	-	43	11	40	40x44
Levha 2: 17	İstanbul Arkeoloji Müzesi	37	29,5	11	25	30x30
Levha 2: 18	İstanbul Arkeoloji Müzesi	56	45	23	45	45x46
Levha 2: 19	İstanbul Arkeoloji Müzesi	34,5	45	15	30	32x45
Levha 2: 20	Kocaeli Arkeoloji Müzesi	43	38	15	35	37x41
Levha 2: 21	Tokat Atatürk Evi	48	37	16	40	38x37
Levha 2: 22	Tokat Atatürk Evi	47	37	17	37	37x37
Levha 2: 23	Kocaeli Arkeoloji Müzesi	41	32	13	33	33x33
Levha 2: 24	Tokat Atatürk Evi	48	38	18	35	39x37
Levha 2: 25	Tokat Arkeoloji Müzesi	45	43	21	34	40x38
Levha 2: 26	Kocaeli Arkeoloji Müzesi	33	29	16	25	31x28
Levha 3: 27	Antalya Arkeoloji Müzesi	43	42	22	29	41,5x41
Levha 3: 28	Yalvaç Arkeoloji Müzesi	29,5	18	13	24	20x28,5
Levha 3: 29	Sinop Arkeoloji	37	29	14	27	29x29
Levha 3: 30	Antalya Arkeoloji Müzesi	67	52	28	45	55x53
Levha 3: 31	Sinop Arkeoloji	36	41	15	30	39x41
Levha 3: 32	Sinop Arkeoloji	29	20	10	21	19x19
Levha 3: 33	Sinop Arkeoloji	54	41	17	34	40x40
Levha 3: 34	Sinop Arkeoloji	65	52	21	32	50x50
Levha 3: 35	Sinop Arkeoloji	68	49	20	37	50x47
Levha 3: 36	Sinop Arkeoloji	52	42	16	26	39x39
Levha 4	Aphrodisias, Atriumlu Ev İon Sütun Başlıkları, Geç Antik Çağ.					
Levha 5	Side Arkeoloji Müzesi'nden İon Sütun Başlıkları					

Levha 1 (1-15)

Levha 2 (16-26)

Levha 3 (27-36)

Levha 4. Aphrodisias, Atriumlu Ev İon Sütun Başlıkları, Geç Antik Çağ.

Levha 5. Side Arkeoloji Müzesi'nden İon Sütun Başlıklar